II. ABDÜLHAMİD HAN

- فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللّٰهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَليظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْاَمْرِ فَاِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلينَ

- ***"Sen onlara sırf Allah'ın lutfu sayesinde yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı kalpli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet, onların bağışlanmasını dile, iş hakkında onlara danış, karar verince de Allah'a güven, doğrusu Allah kendisine güvenenleri sever."[1]***

[1] Âl-i İmrân; 3/159

- Rasûlullah buyurdular:

- «إِنَّ مِنَ النَّاسِ مَفَاتِيحَ لِلْخَيْرِ، مَغَالِيقَ لِلشَّرِّ، وَإِنَّ مِنَ النَّاسِ مَفَاتِيحَ لِلشَّرِّ مَغَالِيقَ لِلْخَيْرِ، فَطُوبَى لِمَنْ جَعَلَ اللَّهُ مَفَاتِيحَ الْخَيْرِ عَلَى يَدَيْهِ، وَوَيْلٌ لِمَنْ جَعَلَ اللَّهُ مَفَاتِيحَ الشَّرِّ عَلَى يَدَيْهِ»

- *"İnsanlardan öyleleri vardır ki onlar hayra anahtardır. Şerre de kilittir. Öyleleri de vardır ki (tersine) onlar şerre anahtardır, hayra kilittirler. Allâh'ın ellerine hayrın anahtarlarını verdiği kimselere ne mutlu! Allâh'ın şerrin anahtarlarını ellerine verdiği kimselere de yazıklar olsun!"*[2]

---

[2] İbn-i Mâce, Mukaddime, 19.

Hayatı:

- Osmanlı Padişahlarının; 34.sü, hilâfet-i Osmaniyenin 25. halifesidir.
- Sultan İkinci Abdülhamid 21 Eylül 1842 tarihinde İstanbul'da doğdu. Babası Sultan Birinci Abdülmecid, annesi Tir-i Müjgan Kadın Efendi'dir. Annesi Çerkezdir. Sultan İkinci Abdülhamid çok küçük yaşta iken annesini kaybettiği için öksüz büyüdü ve onu üvey annesi Piristu Kadın yetiştirdi.
- Çocukluğunda çok zayıf bir bünyeye sahip olan II. Abdülhamid sık sık hasta olurdu. Babasının padişahlığı sırasında bu durumu yüzünden özel ilgi gördü. Çok hoşgörülü bir ortamda büyüdü.
- Sultan İkinci Abdülhamid iyi bir tahsil görmüştür. Arapça, Farsça, Fransızca ve Tarih üzerine dersler almıştır. Ayrıca musiki öğrenmiş,

marangozluk sanatında mükemmel eserler yapacak derecede ustalaşmıştır. Öyle ki yaptığı eserlerin yağmadan kurtulabilenleri görenlerce takdirle karşılanmaktadır. Cuma ve bazen vakit namazlarını kıldığı Yıldız Camiindeki, kendisinin ve şehzadenin namaz kıldığı mahfillerin tahta işlemesini bizzat kendisi yapmıştır.

- Sultan II. Abdülhamid, yıkılmak üzere olan Osmanlı İmparatorluğu'nu 33 yıl ayakta tutmayı başarmış büyük bir padişahtır.
- Kültüre önem vermiş ve eğitim konusunda hizmet verecek birçok mekan yaptırmıştır. Üniversiteler, Güzel Sanatlar Akademisi, Ticaret ve Ziraat Okulları, ilk ve orta dereceli okullar, dilsiz ve kör okulları, kız meslek okulları da yaptırmıştır. Vilayetlere liseler, kazalara ortaokullar kurmakla beraber, ilkokulları köylere kadar ulaştırdı.

- İstanbul'da Şişli Etfal Hastanesi'ni ve Darülaceze'yi kendi şahsi parasıyla yaptırdı. Hamidiye adı verilen nefis içme suyunu borularla İstanbul'a getirtti. Karayollarını Anadolu içlerine kadar uzatmış, Bağdat'a ve Medine'ye kadar da demiryolları döşetmiştir. Büyük şehirlere atlı tramvay hatları döşetti.

Tahta Çıkışı

- Sultan II. Abdülhamid, büyük kardeşi Sultan V. Murad'ın 31 Ağustos 1876'da tahttan indirilmesinden sonra aynı gün Topkapı sarayında tahta oturmuştur.
- Sultan II. Abdülhamid Osmanlı'nın en buhranlı döneminde 1876 yılında padişah olmuş ve imparatorluğu 33 yıl başarıyla yönetmiştir. O dönemde Osmanlı Devletinde iç ve dış karışıklıklar hat safhadaydı.
- 1871'de Ali Paşanın ölümüyle Bab-ı Ali (Sadrazam Sarayı) ile Saray arasındaki çekişme alevlenmiş, devlet borçlarını ödeyemez hale gelmiştir.
- Rusya'nın kışkırtmalarıyla Balkanlarda Pan-Slavizm politikası etkisini göstermiş ve ayaklanmalar başlamıştır.

- Ülke içinde ise meşrutiyet yanlıları çoğalmaya başlamış ve padişahlığın tasfiyesi gibi şeyler tartışılmaya başlanmıştır.

II. Abdülhamid'in Siyaseti:

- II. Abdülhamid'in Saltanat dönemi 3'e ayırabiliriz.

  1. 1876-1878 Arası Mithat Paşa ve ekibinin etkili olduğu I. Meşrutiyet dönemi.
  2. 1878-1908 Arası II. Abdülhamid'in idareyi elinde tuttuğu dönem. İttihatçıların "İstibdad dönemi" dedikleri dönem.
  3. 1908-1909 Arası II. Meşrutiyet dönemi.

- Abdülhamid tahta geçmeden Mithat Paşa'ya verdiği taahhüt ile 1876'da ilk Osmanlı Anayasası olan Kanun-ı Esasi'yi ilan etmiştir. Böylece Meclis-i Mebûsân ve Meclis-i Âyân üyelerinden oluşan ilk meclis 1877'de açılarak I. Meşrutiyet dönemi başlamıştır.
- Ancak bu uzun sürmemiş hemen ardından çıkan Osmanlı-Rus savaşı sebebiyle Sultan II. Abdülhamid meclisi süresiz olarak tatil etmiştir.
- İlk başlarda içte ve dışta sorunlarla karşılaşan sultan zamanla merkezi güçlendirerek idareyi eline almıştır.
- Sultan Abdülazîz gibi büyük masrafları ve dış borçlanmayı mûcib olan harpçı bir siyâset takibi yerine, gelişen sanayî hareketleri dolayısıyla batıda temâyüz etmiş bulunan iki devleti karşı karşıya getirmek ve onların menfaat çatışmalarını tahrîk ederek ülkeyi -âdetâ- bir sırat köprüsü üzerinde yürütmek, O'nun siyâsetinin temel esası olmuştur.

- Bu sulhçu siyâsetin neticesinde yeni askerî yatırımların masrafından kaçınarak dış borçların 300 milyon altından, 30 milyona indirilmesi sağlanmıştır.
- Abdülhamît'in, Almanlar'ı İngiliz siyâsî emellerine karşı mâhirâne bir sûrette kullanmasının çok çeşitli ve parlak tezâhürleri vardır.
- Medîne demiryolu imtiyâzının Almanlar'a verilmesi ve stratejik bir mevkî olan Akabe'nin onların yardımıyla İngilizler'den kurtarılması, bunun târihte en tipik bir misâlidir.
- Sultan II. Abdülhamid saltanat süresince Tunus meselesi, Girit meselesi, Yunanistan Savaşı, Midilli meselesi, Yemen meselesi, Akabe ve Kuveyt meseleleriyle uğraşmış, bir yandan da Ermenilerle ve ekonomik krizle mücadele etmiştir.

- 33 yıllık iktidarı müddetince o zamana kadar görülmemiş birtakım uygulamalarla gündeme geldi.
    - Seraskerlik Kapısı'nda subaylarla yemek yemiştir. Bahriyelilerle, ulema ile yemeğe gitmiştir.
    - Haydarpaşa Hastanesi'ndeki gazileri ziyaret etmiştir.
    - Sadrazam ve diğer nazırlarla birlikte camileri dolaşarak halkın arasında namaz kılmıştır.
- Sultan Abdülhamid, son Osmanlı padişahları arasında sadece saltanat sürmekle kalmamış, gerçek anlamda hükmeden, yöneten ve devletin dizginlerini elinde tutan bir padişah olarak tarihe damgasını vuran bir şahsiyet haline gelmiştir.

- Daha genç yaşta zekâsı ve siyâsî kâbiliyetleriyle temâyüz etmiş bulunduğundan amcası Sultan Abdülazîz Han, Mısır ve Avrupa seyâhatlerinde O'nu da yanında götürmüştü.
- Fevkalâde bir zekâ ve hâfızaya sahipti. Bir defa gördüğü veya sesini işittiği kişiyi aslâ unutmadığına dâir kaynaklarda sayısız misâller vardır.
- Alman birliğini kurmuş olan Prens Bismark, onun zekası hakkında şöyle demiştir:
- **"Dünyâda yüz gram akıl varsa, bunun doksan gramı Abdülhamid Han'da, beş gramı bende, kalan beş gramı da diğer dünyâ siyâsîlerindedir…"**
- O'nun en büyük talihsizliği, devleti çok kötü şartlar altında eline almış olmasıdır. Buna rağmen hiç yılmadan, bıkmadan büyük bir îmân,

müthiş bir zekâ, sabır ve büyük bir mahâretle devleti, otuzüç sene ciddî bir kayba uğratmadan idâre etmiştir.

II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİNDEKİ ÖNEMLİ OLAYLAR

93 Harbi:

- Mithat Paşa ve avanesi halk tarafından fevkalâde sevilen Sultan Abdülaziz'e karşı işledikleri cinayet sebebiyle itibarları zedelenmiş bulunduğundan kazanılacak bir zaferle durumlarını düzeltmek istiyorlardı. Bunun için Sultan Abdülaziz'den kalan kuvvetli ordu ve donanmaya güvenerek bir harp çıkarmak istediler.
- Bu harp, şâyet Rusya'ya karşı olursa, İngiltere'nin de Osmanlı'ya yardımda bulunacağına inanıyorlardı. Bunun için yeterli sebepler de vardı. O sırada bize bağlı bir prenslik durumundaki Sırbistan'ın Ruslar'la olan hudutlarında bir ihtilâf çıkmıştı. Bunu bahane ederek

Rusya'ya savaş açmak istedikleri için bu konuyla ilgili görüşmelerde uzlaşmaya yaklaşmadılar.

- Rusya ise, o sırada dünyânın en kuvvetli ordu ve donanmasına sahip Osmanlı'yla harbi göze alamıyordu. Böyle bir harpte İngiltere'nin de 1853 Kırım Harbi'ndeki gibi Türkiye'nin yanında yer almasından korkuyordu. Bunun için ihtilâfı bertaraf maksadıyla tâviz üstüne tâviz verdiler. Mithat Paşa ve avanesi, buna dahi râzı olmadılar.
- Sultan Abdülhamid, tahta yeni geçmiş bulunuyordu. Henüz devlet dizginleri tam mânâsıyla elinde değildi. Hükûmete ihtilâlci bir kadro hâkimdi.
- Sultan, onlara -zannettikleri gibi- İngiltere'nin böyle bir bâdirede bizim yanımızda yer almayacağını ispat için İngiliz büyükelçisi Layart'ı da huzûruna çağırarak hükûmet erkânı ile bir müzâkerede bulundu. Layart,

hükûmeti nâmına bu toplantıda İngiltere'nin Rusya'ya karşı olan siyâseti dolayısıyla şâyet bir Türk-Rus harbi çıkarsa, bizim muvaffakıyetimizden memnûn olacaklarını söylemekle birlikte, hiçbir sûrette bizim yanımızda yer almayacaklarını kesin bir dille ifâde etti.

- Buna rağmen Mithat Paşa ve avanesi, kolay bir zafer elde edebileceklerini umarak Sultan Abdülhamid Han'ı dinlemeyip Rusya'ya harp ilan ettiler.
- Hicri takvime göre 1293 yılına denk geldiği için "93 Harbi" denilen bu savaşta Ruslar, beleşten bir zafer kazanarak tâ Tuna ötelerinden İstanbul'un Yeşilköy'üne kadar geldiler. Yeşilköy'ün o zamanki adı Ayastefanos olduğu için Rus kumandanı Grandük Nikola'nın kılıcına dayanarak dikta ettirdiği sulh şartları "Ayastefanos Muâhedesi" adıyla târihe geçmiştir.

- Bu felâketin bir sebebi de Mithat Paşa ve avanesinin, Osmanlı kumandanlığına Mehmed Ali Paşa adında bir hâini tâyin etmiş bulunmalarıydı.
- Mehmed Ali Paşa, aslen bir Polonya Yahûdîsi idi. Tanzimat'ın îlânına sebep olan Mustafa Reşit Paşa, İngiltere büyükelçiliği esnasında elçilik ayak hizmetlerinde kullandığı bir Polonya Yahûdîsini Türkiye'ye avdetinde beraberinde getirmişti. İşte 1877-78 Türk-Rus harbi (93 Harbi) felâketinin asıl âmili olan Mehmed Ali Paşa, bu yahûdînin oğludur.
- Sultan Abdülhamid, bu dehşetli hezimet karşısında önce buna sebep olan ihtilâlci kadroyu bertaraf ederek devlet dizginlerini eline almış, sonra da Rusya aleyhtarı olan İngiltere'yi -hiç olmazsa diplomatik sahada- Rusya'ya karşı kullanabilme çarelerini aramıştır.

- Bunun için Kıbrıs Adası'nı "hukûk-i şâhânesi bâkî kalmak şartıyla" bir üs suretinde kendilerine vererek Ayastefanos Muâhedesi'nin iptaliyle, onun yerine Berlin Muâhedesi'nin gerçekleşmesini sağlamıştır. Bu muâhedeyle mâruz kalınan kayıpların büyük bir kısmı telâfî edilmiştir.
- Böylece ihtilâlci kadronun sebep olduğu "93 Harbi" felâketi, O'nun dâhiyâne siyâseti sayesinde -mümkün mertebe- hafifletilmiş oldu.
- Bu hâdiseden gerekli dersi almış olan Sultan Abdülhamid, batıda Çatalca ile İstanbul ve Çanakkale boğazlarını, doğuda ise Azîziye kalelerini tahkîm ederek sulhçu bir siyâsete yönelmiş, memleketin dâhilde kalkınmasını sağlayacak hamlelere girişmiştir.
- Balkan ve I. Cihan harplerinde ehemmiyeti ortaya çıkan bu tahkîmat, O'nun ileri görüşlülüğünün bir nümûnesidir.

Meclis-i Mebusan’ın Feshi:

- Abdülhamît Han, 93 Harbi felâketinden aldığı dersle çok dengesiz bir yapı arz eden ve devleti parçalamaya sürükleyebilecek cereyanların müşâhede edildiği Meclis-i Mebûsân’ı böyle bir felâkete mânî olabilmek için 1878’de süresiz olarak kapatmıştır.

II. Abdülhamit'e Darbe Teşebbüsü:

- Mithat Paşa ve avanesinin sebep olduğu 93 Harbi felâketinin neticesinde Rumeli'de kaybedilen topraklardaki müslüman halkın çoğu, muhâcir olarak İstanbul'a gelmiş bulunuyordu.
- Ali Suâvî, bunların mağdûriyetlerini istismâr ederek etrafına bir kısım işsiz-güçsüz takımı toplayıp Çırağan Sarayı'na yürüdü. Sultan Abdülhamît'i devirerek, bu sarayda mahbus bulunan V. Murâd'ı tekrar tahta geçirmeye teşebbüs etti.

Mason Sultan:

- Sultan V. Murâd, mason Mithat Paşa ve avanesi tarafından tâ şehzadeliğinden beri hususî bir sûrette yetiştirilmişti. O da, akıl hocası Mithat Paşa gibi otuz üç dereceden bir masondu.
- Fakat hiç şüphesiz bu teşkîlata onun gerçek hüviyetini bilmeden girmişti. Bununla beraber şerrin mümessilleri, kendisi pâdişâh olursa, kötü emellerine daha kolay ulaşacaklarını düşünüyorlardı.
- Ali Suâvî ise, Sultan II. Abdülhamid Han tarafından Galatasaray Lisesi müdürlüğünden bozuk siyâsî düşünceleri sebebiyle azledilmiş bulunmanın gücenikliği ile hareket ediyordu.

- Gerçekten de Ali Suâvî, yavaş yavaş yahûdî siyâsî emellerinin hâkim olmasıyla Osmanlı aleyhtarlığına meyleden İngiliz siyâsetinin kör bir âleti durumundaydı.
- Beşiktaş muhâfızı Yedi-sekiz Hasan Paşa’nın kafasına indirdiği bir sopa ile Ali Suâvî’nin can vermesi, bu ihtilâl teşebbüsünün bertaraf edilmesini sağlamıştır.

İstibdad Devri:

- Sultan Abdülhamid, bu ve benzerî vak’alar dolayısıyla mâruz bulunduğu büyük tehlikeyi kavramakta gecikmedi. Devrinin sözde münevverlerinin hamâkat ve ihânetlerine ilâveten Rum, Ermeni ve Yahûdîler’in kaynattıkları fitne kazanı, gerçekten üzerinde ciddiyetle durulması gereken büyük bir tehlike idi.
- Bunun içindir ki Abdülhamît Han, kendisine muhâlif olanların «istibdâd» diye adlandırageldikleri sıkı bir dâhilî siyâset takibine mecbûr kaldı.

Sultan Abdülhamid’in İstihbarat Teşkilatı:

- Abdülhamîd Han, bu karışık iç bünyeye rağmen halkın huzûru ve ülkenin selâmetini sağlayabilmek için bugünkü modern devletlere bile örnek olabilecek derecede mükemmel bir «istihbarat teşkilatı» kurmuştur.
- Bu teşkilâtta, kendisine karşı bombalı bir suikasti gerçekleştirmiş bulunan ermeni asıllı Jorris’i dahî -zekâsının büyük bir mahsûlü olarak- bir istihbârât elemanı gibi kullanması, şâyân-ı dikkattir.
- Hattâ İngilizler’in Madrid büyükelçileri vefât ettiğinde, onun açılan çelik kasalarında Sultan Abdülhamît’le muhâbere hâlinde bulunduğuna dâir çeşitli vesîkaların ortaya çıkması, İngilizler’i bu istihbârâtın kuvvet ve şümûlü hakkında dehşete sevk etmiştir.

- Kendisi tahttan indirildikten sonra azılı muhâlifleri tarafından Çırağan Sarayı'nın yakılmış bulunması da, O'nun bu müthiş istihbârât teşkilâtı ile alâkalıdır. Zîrâ bu sarayın bodrum katları, lebâleb Sultan Abdülhamît'e verilmiş jurnallerle doluydu ve hiç şüphesiz ki saray, onları yok etmek için yakılmıştı.
- Çünkü bu jurnaller, İttihat ve Terakkî'nin ileri gelenlerini birbirine düşürecek mâhiyetteydi. Sathî bir nazarla bakıldığında bile bunların, birbirleri aleyhine Sultan Abdülhamît Han'a jurnallik ettikleri kolayca anlaşılmaktadır.
- Bu jurnaller dolayısıyla da Sultan Abdülhamid, kendisine muhâlif olanlar tarafından haksız ve çirkin bir sûrette itham edilegelmiştir. Gûyâ O'nun, ulu orta verilmiş saçma-sapan jurnallere dayanarak birçok insanı sürgüne gönderdiği pek çok yazılıp söylenmiştir.

Ermeni Meselesi

- Sultan Abdülhamid Han'ın dünyâ çapında ithâmına vesîle olan sebeplerden biri de, devrinde baş gösteren Ermeni meselesidir.
- Ermeniler, ülkemizde yaşayan gayr-i müslim halklar arasında bizim örf ve âdetlerimizi benimsemek yönünden müstesnâ bir durumda idiler. Asırlarca "teb'a-i sâdıka" olarak vasıflandırılmışlardı.
- Fakat günün birinde kendilerini kullanarak siyâsî emellerine ulaşmak isteyen Ruslar'ın propagandalarına aldanarak sadâkatten ayrıldılar. İlk önce Rus tahrîkiyle başlayan Ermeni kıpırdanışları, sonradan bütün hıristiyan batı devletlerinin alâkasını çekti ve onlar da bu ihtilâfa dâhil oldular.

- Nasıl Balkanlar’da hıristiyan unsurları bize karşı tahrîk edip ayaklandırmışlarsa, aynı şekilde ülkemizin doğusundaki hıristiyan olan Ermeniler’e de önce istiklâl hevesiyle bir Ermenistan devleti kurdurup, sonra da onu kendi ülkesine katarak, bu devletin iskelesi mevkîindeki İskenderun’dan Akdeniz’e inme siyâsetini takibe başladılar. İşte Ermeni kıyâmının ortaya çıkmasının asıl sebebi bu Rus düşüncesidir.
- Dâhî Sultan Abdülhamît Han, Ruslar’ın, bu maksatla Ermeniler’i silâhlandırma faâliyetini ve bunun varacağı noktayı görmekte gecikmedi. Derhal Ermeniler’i toplu oldukları bölgelerden sağa sola cebrî bir sûrette göç ettirmek gibi bir tedbire başvurdu. Fakat bu kadar mâsumâne bir hareket, yahûdî desteği ile de beslenerek onun aleyhinde beynelmilel bir propaganda tezgahlanması şeklinde neticelendi.

- Nitekim kendisine Viyana'da îmâl edilerek gönderilmiş bir kupa arabasına, îmâlât esnasında uzun bir zamana ayarlanmış saatli bir bomba yerleştirildi. Bu bomba, kendisinin şeyhulislâm ile Cum'a namazı çıkışında mûtâd hârici üç-beş dakika ayaküstü konuşması sebebiyle o daha arabaya binmeden Yıldız Câmî-i Şerîfi önünde infilâk etti. Asker, sivil birçok insan öldü ve yaralandı. Herkesin telâşa kapıldığı o hengâmede Sultan Abdülhamît Han, sükûnetini muhâfaza ederek:
- "–Korkmayın, korkmayın!.." diye bağırdı ve arabanın seyis mahalline oturarak ecnebî sefirlerin alkışları arasında atları kırbaçlayıp sarayına döndü.

Yahudi Devleti Talebi

- Sultan Abdülhamid devrinin gâilelerinden biri de o sıralarda filizlenmeye başlayan yahûdî meselesidir.
- Teodor Hertzel, İsviçre'nin Bazel şehrinde ilk siyonist kongresini toplamıştı. Daha önce yazdığı "Yahûdî Devleti" isimli kitâbıyla dünyâ yahûdîlerinin Filistin'de yeniden toplanmaları gerektiği yolunda teşebbüse geçti.
- Bu gâye için o gün dünyânın en büyük zengini olan yahûdî Roçilt âilesinin desteğini sağladı. Onun nâmına iki kere Türkiye'ye geldi ve yahûdîlerin Filistin'e yerleşip orada ikâmet eylemeleri mukâbilinde Osmanlı Devleti'nin dış borçlarını ödemek teklifini Roçilt nâmına Sultan Abdülhamît'e arz etti.

- Ancak Sultan'ın çelik gibi sert irâdesine çarparak redde mahkûm olması sebebiyle, yahûdîler tarafından bütün dünyâda o büyük hükümdar için geniş çaplı bir karalama kampanyası başlatıldı.
- Bu kampanya sebebiyledir ki, Ulu Hakan Sultan Abdülhamid Han için haksız ve mesnedsiz bir sûrette "KIZIL SULTAN" lakabı, meşhur ve harcıâlem bir hâle getirilmiştir.
- Çok yazık ki, yahûdîlerin îcâd edip ermenilere armağan ettikleri bu iftirâ, böyle ecnebî kimselerden ziyâde vatanın o gün bugündür birçok talihsiz Türk asıllı nesilleri arasında da revaç bulmuştur.
- Halbuki Abdülhamît Han, otuzüç senelik saltanatı boyunca hiç kimsenin burnunu kanatmamış, ancak ana ve babasını öldürmüş olan bir cânî dışında normal mahkemelerce verilen îdâm cezâlarını bile tenfiz

ettirmemiş, kendisine suikast yapan bir haremağasını ve hattâ ermeni Jorris'i dahî afvetmiş fazîletli bir şahsiyetti.

Yahudi Girişimi

- Yahûdîler, Filistin'e göç edip yerleşmek gibi ilk nazarda mâsumâne görünen arzularının Sultan Abdülhamid tarafından mutlak bir sûrette redde mahkûm olduğunu gördükten sonra artık onu bertaraf etmedikçe emellerine ulaşamayacaklarını düşündüler.
- Bundan dolayıdır ki, önce İstanbul'da ve sonra da yahûdî muhiti Selânik'te boy gösteren İttihat ve Terakkî cemiyetini kurdurarak vatanın bir kısım bedbaht evlâdlarını kesif bir propaganda sisinde boğdular. O derecede ki, bu haksız ve mesnedsiz iftiraların tesîri, birçok iyi niyetli kimselere kadar uzandı. Maalesef birçok iyi niyetli kimseler dahî, o günün getirdiği gaflete dûçâr oldular.

Emlak-i Şahane:

- Tehlikeyi gören Sultan Abdülhamid, yahûdîlerin Filistin'de toprak satın almalarını yasakladığı gibi, onların bu emellerine muvâzaa yoluyla ulaşmalarını engellemek için de, her arâzîsini satmak isteyenin yerini şahsî parasıyla satın alarak "emlâk-i şâhâne" hâline getirdi.
- Filistin Çiflikât-ı Şâhânesi böylece vücûda gelmiştir. Sultan Abdülhamît bunlara ilâveten oradaki müslüman nüfûsu da artırma yoluna gitmiştir.

II. Meşrutiyet'in İlanı:

- Rus tahrikiyle teşekkül etmiş çeteler, Balkanlar'ı cadı kazanı hâline getirmişti. Bunlarla mücâdele eden birliklerin birtakım subayları, İttihat-Terakkî ve onun arkasındaki yahûdîlerce iğfâl edilmişlerdi. Bunlar isyân ederek Abdülhamît Han'ı II. Meşrûtiyet'in ilânına zorladılar.
- Abdülhamît Han, yeni bir kânûn-i esâsî hazırlatıp tatbik etmeyi düşünüyordu. Fakat gayet buhranlı ve ihtilâl hazırlıklarının yapıldığı karışık bir ahvâl içinde buna fırsat bulamamıştı. Mecbûren eski kânûn-i esâsîyi yürürlüğe koydu.

- Meclis-i Meb’ûsân 17 Aralık 1908’de toplandı. En azılı Osmanlı düşmanları dahî meb’ûs seçilerek meclise girmişti. Hattâ ne hazîndir ki, mecliste azınlıkların te’sîri, müslüman meb’ûslardan daha çoktu.

31 Mart Vakası:

- İttihat ve Terakkî iktidarı, kısa zamanda halkın umûmî sûrette nefretini kazandı. Karşılaştığı tenkîdleri şiddetle bastırıyor ve muhâliflerini gazeteci veya fikir adamı demeden suikastlerle yok ediyordu.
- Bu durum, ortaya çıkan nefreti had safhaya çıkarınca, kendi iktidarlarını korumak için sâdık adamları sandıkları avcı taburlarını Rumeli'den getirip Taşkışla'ya yerleştirdiler. Fakat bunların başlarında bulunan subaylar, kısa zamanda Beyoğlu âlemleriyle siyâset girdabına sürüklendiler ve askerleriyle alâkalarını kestiler.
- Serbest kalan avcı taburlarındaki askerler, halkla temas kurma imkânı buldular. Böylece İttihat ve Terakkî'nin irtikâb ettiği mel'ûnâne zulüm ve hıyânetlerini öğrendiler. Bunun üzerine, korumaya me'mur oldukları

bu kadroya karşı ayaklandılar. İstanbul'da birkaç gün terör hâkim oldu. Bazı İttihat ve Terakkî milletvekilleri sokak ortasında katledildi. İşte 31 Mart Vak'ası denilen hâdise budur.

- Bu ayaklanma sebebiyle iktidarlarını tehlikede görerek korkuya kapılan İttihat ve Terakkî, Rumeli'den "Hareket Ordusu" denilen çoğu Rum, Ermeni ve Yahûdî çapulcusu on beş bin kişilik bir kuvveti İstanbul üzerine sevk ettiler.

Sultan Abdülhamit'in Tahtan İndirilmesi

- Sultan Abdülhamît, bu çapulcu gürûhuna karşı -maalesef- aşırı merhameti sebebiyle hareketsiz kaldı. Halbuki sarayının etrafında iyi tâlim ve terbiye görmüş otuz bin asker vardı. Lâkin koca Sultan, tâc ve tahtı için şu hengâmede bile kan dökmeye râzı olmadı. Neticede Hareket Ordusu'na arkalanan İttihat ve Terakkî hükûmetince hal' olunarak tahttan indirildi.
- Hal' edilmesinin hemen ardından Sultan, kasden bir yahûdî muhîti olan Selanik'e gönderilip orada zengin bir yahûdî âile olan Alâtini Biraderler'in köşküne hapsedildi.
- Burada sıradan bir adama bile revâ görülmeyecek zulüm ve baskılar altında tutuldu. Çoluk-çocuk bütün âile efrâdı günlerce aç bırakıldı.

- "Şahsî mülkler"i millîleştirildiği (!) gibi, menkul serveti de tamamen elinden alındı. Hareket Ordusu İstanbul'a geldiğinde Pâdişâh'ın tahttan indirilmesiyle birlikte Yıldız Sarayı'nı tamamen yağmalayarak zenginleşmiş bulunan subaylar, bir de bu sürgün hâdisesinden sonraki yağma ile "orduya hediye" (!) adı altında âdetâ büyük bir servete kondular.

Felaketlerin Birbirini Kovalaması:

- Memleketi böylesine bir yağmayla talan eden İttihat ve Terakkî erkânı, Sultan Abdülhamît Han'ın bertarafıyla rahatça kuruldukları mevkîlerde ülkeyi câhilâne bir sûrette idâre etmeye başlamışlardı. Yumuşak huylu bir pâdişâh olan Sultan Reşâd, kendilerinin elinde âciz bir kukladan farksızdı.

Trablusgarp Savaşı:

- Felâketler birbirini kovalamaya başladı. 1911'de İtalyanlar eski bir Osmanlı toprağı olan Trablusgarb'a (Libya'ya) saldırdılar. İttihatçıların hâin Sadrazamı İbrahim Hakkı Paşa burasını âdetâ işgale âmâde bir hâle getirmişti. Oradaki askeri Yemen'e sevk etmiş, askerî vâli ve kumandanı da bir bahâneyle İstanbul'a celbetmişti.
- Halbuki kendisi, Roma büyükelçiliğinden sadrazamlığa intikal etmiş bulunuyordu. İtalyanlar'ın niyetlerini, herkesden iyi bilmesi gerekirdi.
- Ancak bütün bunlar bir tarafa, Trablusgarb çıkarması hakkındaki İtalyan ültimatomu kendisine ulaştığında dahî Osmanlı ordusunda müşâvir olarak çalışmakta bulunan İtalyan asıllı Robilan ile "biriç" oynamaktaydı. Arz edilen ültimatomu:

- “–Şuraya koyun; oyunum bitsin!..” diyerek saatler sonra açmak gibi bir gaflet ve ihânet göstermişti.

Balkan Savaşı

- İttihat ve Terakkî hükûmetinin gaflet ve cehâletleri, bununla da bitmedi. Trablusgarb'daki mahallî mukâvemet devâm ederken Balkan Harbi çıktı.
- Ordunun hiçbir ciddî hazırlığı ve istihbaratı yoktu. Düşmanın sür'atle ilerlemesi karşısında Selânik'i tehlikede gören İttihat ve Terakkî hükûmeti, Sultan Abdülhamid'i oradan İstanbul'a nakletmek teşebbüsünde bulundu.
- Sultan Abdülhamid, ne sebeple İstanbul'a nakledilmek istendiğini sorunca, kendisine karşı karşıya bulundukları askerî tehlike nakledilerek, düşmanın Selânik'e yaklaşmakta olduğu bildirildi. Pâdişâh'ın dış dünyâ ile yıllardan beri bütün alâkası kesilmiş

bulunduğundan olup bitenlerden haberi yoktu. Durumu öğrenince dehşete kapıldı ve:

- "–Gâlibâ siz kiliseler meselesini hallettiniz!.." diye hicranla haykırdı.
- Ardından bunu kendisine haber veren Rasim Bey'e büyük bir öfke ile:
- "–Râsim Bey! Râsim Bey!.. Selânik demek, İstanbul'un anahtarı demektir! Ordumuz nerede, askerimiz nerede?.. Ecdâd kanlarıyla sulanan bu toprakları nasıl terk ederiz? Biz buraları bırakıp gidersek, târih ve ecdâd bizim yüzümüze tükürmez mi?.. Birâderim Hazretleri, buranın tahliyesine râzı mı oldular? Nasıl olur? Hayır, ben râzı değilim!.. Yetmiş yaşımda olduğuma bakmayın! Bana bir tüfek verin, asker evlâdlarımla beraber Selânik'i son nefesime kadar müdâfaa edeceğim…" dedi.

- Fakat kendisine Sultan Reşâd’ın selâmı ve ricâsı iletilince, bir Osmanlı hânedânı mensûbu olmanın mes’ûliyeti ile Pâdişâh’ın irâdesine boyun eğmek zorunda kalarak İstanbul’a nakledilmeyi kabul ederken, büyük bir teessür içindeydi.

Kiliseler Meselesi:

- İttihat ve Terakkî idâresinin cehâlet ve hıyânetinin lâyıkıyla anlaşılıp takdîr edilebilmesi için kiliseler meselesinin kısaca îzâhı zarûrîdir:
- 93 Harbi felâketinden sonra Bulgaristan bize pamuk ipliği ile bağlı, dâhilî idâresinde serbest bir prenslik haline getirilmişti. Onun da Yunanistan gibi ilk fırsatta istiklâlini ilân edeceği belliydi. Bu ihtimali bertaraf etmek için Sultan Abdülhamît, o dâhiyâne siyâsetiyle şu tedbire başvurmuştu:
- Bulgarlar da Yunanlar gibi ortodoks mezhebine mensuptular. Ancak asırlardan beri din adamı yetiştirmedikleri gibi kendilerine mahsus kiliseleri de yoktu. Sultan Abdülhamît, onları dînî bakımdan Yunanlılar'dan ayırmayı düşündü. Bunun için İstanbul'da Balat'taki

Rum ortodoks patrikliğinin karşısına bunların Rum patrikliğine muâdil ve onunla aynı hukûka sahip "erksahlık" adıyla Bulgar kilise riyâsetini te'sis etti.

- Patrikhâne demek olan bu müessesenin binasını, Berlin'de ve gizlice çelik parçalar halinde îmâl ettirip yine gizlice İstanbul'a getirtti. Ve ustaları sabaha kadar çalıştırıp bir gecede monte ettirdi.
- Sabahleyin rum papazları gözlerini açtıklarında, karşılarında kendilerine rakip bir patrik binâsını, levhası asılmış olduğu halde görünce, dehşete kapıldı. (Hâlâ yerinde duran Bulgar erksahlığı, Türkiye'de ilk prefabrik binâdır.)
- Bu surette Bulgar kilisesi, Sultan Abdülhamid'in bu siyâsî manevrası ile teessüs etmiş oldu. Bunun bir ihtiyaç olduğu ortaya çıkınca, Bulgar ve Rumlar'ın müştereken oturdukları yerlerde kavga başladı.

- Rum papazların idâresinde ayin yapan bu gibi kiliseleri Bulgar erksahlığına bağlamak için mücâdele ederek Bulgarlar'ı ve buna karşı çıkan Rumlar'ı da yıllarca oyalayan Sultan Abdülhamît Han, her iki tarafa da bir mâvi boncuk vermek kabîlinden mes'eleyi devamlı bir surette te'hir ederek kedi-köpek gibi bu iki kavmin birbirlerine karşı gerginliğini sağlamıştı.

Kiliseler Kanunu:

- Gâfil İttihatçılar, iş başına gelince, "kiliseler kanunu" denilen bir kanun çıkardılar. Rum ve Bulgarlar'ın müştereken yaşadıkları yerlerdeki kiliseleri onlar arasında taksimi için nüfûs ekseriyetini esas aldılar.
- Sayım yaptılar. Hangi taraf çoğunlukta ise kiliseyi hükûmet kuvvetlerini kullanarak o tarafa teslim edip kilisesiz kalan tarafa da iki sene içinde

devlet parasıyla yeni bir kilise yaptırarak aralarındaki ihtilâfı bertaraf ettiler.

- Bu surette kiliseler kavgası sona erince, Bulgarlar ve Yunanlar, birkaç yıl içinde dost oldukları gibi, ezelî düşmanımız Sırplar'ı da yanlarına alarak Balkan Harbi'ni başlattılar. İşte Sultan Abdülhamît Han'ın:
- "–Gâlibâ siz kiliseler meselesini hallettiniz!.." diyerek işâret ettiği meselenin aslı budur.

İttihat ve Terakki'nin Hıyanetleri:

- İttihat ve Terakkî hükûmetlerinin cehâlet ve hıyânetleri saymakla bitmez:
- Sultan Abdülhamid Han'ın artık yahûdî güdümüne girmiş bulunan İngiliz siyâsetine karşı Almanlar'ı tahrîk etmesinin mâhiyyetini anlayamayan İttihatçılar, Balkan Harbi'ni müteakiben ortaya çıkan I. Cihan Harbi'ne de Almanlar'ın yanında girmek ahmaklığını gösterdiler. Hem de bir yahûdî oldu bittisi ile…
- Henüz Balkan Harbi fâciasının yaraları sarılmamışken sırf Almanlar'ın yükünü hafifletmek maksadıyla Osmanlı Devleti'nin hazırlıksız bir surette harbe dâhil olması, yıkılışın en korkunç âmili olmuştur.

- Harbin sonu belli olmaya başladığı hengâmede, Sultan Abdülhamid'i devirmekle hatâ ettiklerini nihâyet anlayabilen İttihat ve Terakkî reisleri Enver ve Talat Paşalar, artık Beylerbeyi Sarayı'nda ikâmet etmekte bulunan tahttan indirilmiş Pâdişâh'ı ziyâret edip fikrini sordular.
- Sultan Abdülhamid, bir atlas getirterek onlara, İngiliz sömürgelerini gösterttı. Nüfûslarını yekûn ettirdi. Sonra Almanlar'ın sömürgelerini sordu. Tabii Almanlar'ın sömürgesi olmadığı ortaya çıktı. Sultan keder dolu bir hüzünle:
- "–Şu hesâbı da mı yapamadınız?! Hiç İngiltere'ye karşı Almanlar'ın yanında harbe girilir miydi? Ben Almanlar'ı, İngiliz emellerini dengelemek için kullandım. Bundan öteye bir şey düşünmedim. Şimdi fikrimi soruyorsunuz!.. Bu evvelce gerekliydi; artık çok geç!.." dedi.
- İkisi de nemli gözlerle sarayı terk ederlerken:

- “–Bizler böyle bir sultanın kıymetini takdîr edemedik! Ne büyük bir hatâya düştük!..” diyorlardı.

“Konstantin’den Aşağı Kalamam”

- Çanakkale harbi esnasında düşman donanmasının Marmara denizini geçebileceği endişesi ile tedbir olarak pâdişâh ve hükûmetin Eskişehir’e nakli kararlaştırılmıştı. Abdülhamît Han, durumdan haberdar olunca bunu büyük bir cesâret ve şecâatle redderek:
- “–Ben Fâtih Sultan Mehmed Han’ın torunuyum!.. Hiçbir zaman Bizans imparatoru Kostantin’den aşağı kalamam! Dedem Fâtih İstanbul’u alırken, Kostantin askerinin başında savaşa savaşa ölmüştür. Birâderim nereye giderlerse gitsinler. Fakat bilinmelidir ki, o ve hükûmet, İstanbul’dan ayrılırlarsa bir daha dönemezler. Bana gelince; ben, Beylerbeyi Sarayı’ndan ayağımı dışarıya atmam!” dedi.

- Nitekim O’nun bu kararlılığı karşısında pâdişâh ve hükûmet İstanbul’da kaldı. Böylece devletin daha o gün yıkılması önlenmiş oldu.

Sultan II. Abdülhamit Ne Zaman Öldü?

- Son derece yoğun, yorgun ve çileli bir ömürden sonra Abdülhamid Han, yetmiş yedi yaşında 10 Şubat 1918'de rahmet-i Rahmân'a kavuştu. Mekânı cennet olsun!..
- Ulu Hâkan, 1918'de vefât ettiği zaman bütün mağdur ve mazlum millet yas tutmuş, bütün İstanbul halkı, görülmemiş mahşerî bir kalabalıkla onu dîvan yolundaki türbesine defnederek âhirete yolcu ederlerken bâzıları:
- "–Bizi bırakıp nereye gidiyorsun Ulu Hâkan?" diyerek ağıt yakmışlardır.
- Kendisine karşı en çirkin ve şiddetli muhâlefeti göstermiş bulunanlar bile, zamanla ve arkasından sökün etmiş olan nice fâciaların îkâzıyla

uyanarak gönüllerini kavuran nedâmet hislerini îtirâf etmişlerdir. Bunlardan filozof Rızâ Tevfîk'in kulaktan kulağa yayılmış bulunan Abdülhamîd-i Sânî'nin Rûhâniyetinden İstimdâd isimli şu şiiri, pek meşhurdur:

Nerdesin şevketli Abdülhamît Han?
Feryâdım varır mı bârigâhına?..
……
Târihler adını andığı zaman;
Sana hak verecek ey koca Sultan!
Bizdik utanmadan iftirâ atan;
Asrın en siyâsî Pâdişâh'ına!..
Pâdişâh hem zâlim hem deli dedik;
İhtilâle kıyâm etmeli dedik;

Şeytan ne dediyse biz "belî" dedik;
Çalıştık fitnenin intihâbına…
Dîvâne sen değil, meğer bizmişiz;
Bir çürük ipliğe hülyâ dizmişiz;
Sâde deli değil, edepsizmişiz;
Tükürdük atalar kıblegâhına!..

- Nâdimlerden biri olan Süleyman Nazif de, Abdülhamît Han'dan sonra cereyan eden içinden çıkılmaz hâdiseler karşısında Ulu Hâkan'ın türbesini ziyârete giderek nedâmet hislerini şöyle ifâde eder:

Kaç zamandır gelmemişken yâda biz;
İşte geldik senden istimdâda biz;
Hasret olduk eski istibdâda biz!..

II. Abdülhamit'in Dindarlığı Ve Hizmetleri

- Dindar bir insan olan Sultan İkinci Abdülhamid ibadetlerini aksatmazdı. Hayırsever ve cömert bir insandı ve sıradan bir vatandaş gibi yaşardı. Yunan seferi sırasında, kendisine hazinede yeterli para bulunmadığı söylenince, atalarından kalma şahsi servetinden masrafları karşılamış, devletten beş kuruş almamıştı.

******

- Boş vakitlerini marangozhanede geçirir, harika eşyalar yapar, bunları sattırır ve parasını fakire fukaraya dağıttırırdı. Son derece şefkatliydi, kendisini öldürmek isteyenleri bağışlaması, dünya siyaset tarihinde görülmemiş bir olaydır.

******

- Abdülhamît Han, âcil bir iş zuhûr edince, gecenin hangi vakti olursa olsun uyandırılmasını ister, ertesi güne bırakılmasına rızâ göstermezdi. Bu hususta mâbeyn başkâtibi Es’ad Bey, hâtırâtında şöyle demektedir:

- *“Bir gece yarısı, çok mühim bir haberin imzâsı için Sultân’ın kapısını çaldım. Fakat açılmadı. Bir müddet bekledikten sonra tekrar çaldım, yine açılmadı. «Acabâ Sultân’a emr-i Hak mı vâkî oldu?» diye endişelendim. Biraz sonra tekrar çaldım; bu sefer kapı açılarak Sultan, elinde bir havlu ile kapıda göründü. Yüzünü kuruluyordu. Tebessüm etti:*

- *«–Evlât! Bu vakitte çok mühim bir iş için geldiğinizi anladım. Kapıyı daha ilk vuruşunuzda uyanmıştım, ancak abdest aldığım için geciktim; kusura bakma! Ben bu kadar zamandır milletimin hiçbir evrakına abdestsiz imzâ atmadım… Getir imzâlayayım!..» dedi.*

- *Ve besmele çekerek evrâkı imzâladı.”*
- Hattâ zevcesi, II. Abdülhamît Hân’ın bu husûsiyetiyle alâkalı olarak şöyle bir nakilde bulunmuştur:
- “O, yatağının başında dâimâ temiz bir tuğla bulundururdu. Yataktan kalktığında çeşme mahalline kadar abdestsiz yere basmamak için bununla teyemmüm alırdı. Sebebini sorduğumda:
- «–Müslümanların halîfesi olarak, biz Sünnet ölçülerine dikkat etmezsek, ümmet-i Muhammed bundan zarar görür!..» dedi.”

******

- II. Abdülhamît Hân’ın bağlılarından olmayan bir mâbeyn kâtibi de, hâtırâtında şu câlib-i dikkat hâdiseyi anlatır:

- *“Bir akşamdı. Mâbeynde nöbetçi olarak ben kalmıştım. Gelen mektup, telgraf, rapor ve tezkerelerin listesini tertiplemiştim. Tam huzûra çıkmak üzere iken bir telgraf geldi. İstanbul Lâleli Postahanesi memurlarından birinin Hünkâr’a çektiği bir telgraftı bu…*
- *Bîçâre memur, telgrafında karısının o gece doğum yapacağını ve doğumun da tehlikeli olacağına dâir doktorların kendisini îkâz ettiğini, fakat elinde hiçbir imkân bulunmadığını, bu sebeple merhamet-i şâhâneye sığındığını bildiriyordu.*
- *Ben de bunu pek kayda değer görmeyerek Zât-ı Şâhâne’ye vereceğim listenin içerisine almadım. Ancak huzûrda, Pâdişah, âdeti üzere her şeyi ayrı ayrı gözden geçirdikten sonra ilâve etti:*
- *«–Başka bir şey var mı?»*

- *«–Kayda değer bir şey yok efendim!" dediysem de Sultan, ısrarla suâlini tekrarladı ve:*
- *«–Sen kayda değer saymadığını da söyle!» dedi.*
- *Bunun üzerine mâlum telgraftan bahsettim. Arza değmeyeceğini düşünerek listeye almadığımı bildirdim. Hüzünlenerek tâlimat verdi:*
- *«–Hemen getiriniz!»*
- *Şaşkın bir vaziyette telgrafı getirdim. Sultan, orada yazılanları dikkatle okudu. Ardından düşündüğümün tam aksine derhâl saray doktorunu çağırtarak bana döndü:*
- *«–Derhâl beraberce Lâleli'ye gidiniz ve doğum yapacak olan kadıncağıza gerekli müdâhaleyi yaptırınız!» diye emir buyurdu.*

- Sultân'ın bu emri üzerine saray doktoru ile o me'murun evine gittik. Vazifemizi yerine getirip hastahâneden döndüğümüzde ise, vakit sabaha yaklaşmıştı. Saraya girince, kapının sesinden bizi fark eden Sultan, perdeyi araladı ve eliyle "gelin" diye işâret etti.. Odasının ışıkları yanıyordu.
- Demek ki, sabaha kadar ibadet ve duâ ile meşgul olmuştu.
- Hemen huzûruna girdik. Neticeyi sordu. Olduğu gibi anlattım:
- *«–Sultânım, doğum bir hayli müşkül oldu. Ancak mütehassıs doktorların gayretleri ile hasta kurtuldu elhamdülillâh.. Bir erkek çocuk dünyaya geldi. Adını da Abdülhamid koydular. Sabaha kadar gözyaşları içinde Zât-ı Âlînizin ömür ve devletlerine duâ ettiler…» dedim.*

- *Bizi ayakta dinleyen milletin merhametli babası olan Hünkâr, bu durum üzerine rahatlayarak derinden bir «elhamdülillâh» dedi. Sonra paravananın arkasına geçerek iki rekât şükür namazı kıldı.”*

******

- Camide namaz kıldığı günlerden birinde Hamza Zâfir Efendi adında Şâzelî tarikatına mensup muhterem bir şeyhle tanışıp onunla ahbap olmuştu. Keza, Yahya Efendi Tekkesi’nin şeyhi olan Abdullah Efendi vasıtasıyla da Kadirî tarikatına müntesip insanlarla yakinen alakadar olmuş idi. Hâsılı, her meşrepten Müslümanlarla kuvvetli irtibatı, onlara karşı büyük bir muhabbeti vardı. Bu sebeple hemen her zümre, onu kendi yollarının müntesibi bilirdi...

******

- Sultan Abdülhamid Hân hazretleri, herkesin namaz kılmasını, camilere devam etmesini çok isterdi. Sarayın hususî bahçesinde beş vakit Ezân-ı Muhammedî okunurdu. En çok tekrarladığı sözlerden biri de şuydu: “Din ve fen; bu ikisine de itikat etmek (inanmak) caiz.”

******

- Abdülhamid Han ayrıca, -en sahih hadis kitabı olan- Buhârî-i Şerif’i hususî surette bastırmış ve satışa koydurmadan bütün Müslüman memleketlerine, camilere ücretsiz hediye etmiştir.[3]
- Nitekim Çanakkale Harbi sırasında, ordumuzun galip gelmesi için Sultan Abdülhamid’in devamlı surette “Buhârî-i Şerif” okuyarak dua ettiğini, Atıf Hüseyin Efendi hatıralarında ifade etmektedir.

---

[3] Ayşe Osmanoğlu, Babam Sultan Abdülhamid, İstanbul, 1986, s. 24-25

- Şöyle ki: “Bizim için elden duadan başka ne gelir? Her vakit Buhârî-i Şerif okuyorum. Bir hatim de ikmal etmek üzereyim. İnşallah duamız Cenâb-ı Hak indinde müstecab olur... Memleketin selameti, millet-i İslâmiye’nin bu beladan kurtulmasını dua ediyorum. Hastalığım iyi olsun, yine Buharî’ye başlayacağım. Çanakkale Harbinde hep Buhârî okudum. Cenab-ı Hak o vakit bizi himaye ve sıyânet etti (korudu). Yine eder.”[4]

******

- Rasûlullah Efendimiz (s.a.v.) ve mukaddes beldesine karşı duyduğu sonsuz sevgi, saygı, sadakat ve hizmetleri; O’nun manevî şahsiyetine ve dinin izzetine hakaret ihtiva eden Batı kaynaklı iftira kampanyalarına

---

[4] Atıf Hüseyin Efendi’nin Hatıratı, s. 266, 388; E. Karal, a.g.e., s. 249-250; Mustafa Armağan, Abdülhamid’in Kurtlarla Dansı, İstanbul, 2006, s. 85-87

karşı verdiği amansız mücadele; yine Avrupalılar ve Ermenilerin millî, tarihî ve irfâni (kültürel) değerlere yönelik olarak düzenledikleri karalama çalışmaları karşısında, saltanatı müddetince âdeta bir "hisar" gibi dikilmesi, Abdülhamid Han'ın manevî yapısını açıklayan en çarpıcı misâllerdendir.[5]

******

- Mehmed Âkif Ersoy, sabah namazlarını Sultan Ahmed Camii'nde kılmayı âdet edinmişti. Bir zaman, her sabah camiye erkenden gelip, mihrabın bir köşesinde devamlı gözyaşı dökmekte ve inlemekte olan, saçı-sakalı bembeyaz olmuş ihtiyar bir zat dikkatini çeker. Durmadan ağlayan bu adamı uzun süre büyük bir hayret ve merakla takip eder.

---

[5] İsmail Çolak, Abdülhamid'i Yeniden Keşfetmek, İstanbul, 2007, Akis Kitap, s. 49-56

- Nihayet bir gün yanına yaklaşarak, derdinin ne olduğunu, neden kendisini bu kadar derbeder ettiğini sorar:
- "*Muhterem, Allah'ın rahmetinden bu kadar ümitsizlik olur mu? Niye bu kadar ağlıyorsun*?" O zat,
- "*Beni konuşturma, kalbim duracak*." diyerek önce konuşmak istemez. Ancak, çok ısrar edince, bu halinin sebebinin ne olduğunu gözyaşları içerisinde şöyle izah eder:
- "Ben, Abdülhamid devrinde binbaşı idim. Anam-babam vefat edince Sadârete (Sadrazamlığa) bir dilekçe gönderdim. Dedim ki: '*Mallarımız, gayrimenkullerimiz var. Bunların bir nezâretçiye (bakıcıya) ihtiyacı vardır. Kabul buyurulursa istifa etmek istiyorum*."

- Sadâret benim dilekçemi padişaha göndermiş. Bana doğrudan doğruya hünkârdan bir yazı geldi. "İstifa kabul edilmedi" deniyordu. Ben bir daha gönderdim. Yine aynı cevap geldi. Bizzat huzura çıkıp şifâhi (yüz yüze) görüşmek istedim. Ben o cehalet ile padişahın huzuruna çıktım:
- *Sultanım, istifamın kabulünü istirham edeceğim. Durumumuz budur*, dedim.
- Derin derin biraz düşündü. İstifa etmemi istemiyordu. Yüzünden belli idi. Israrıma da dayanamadı. Öfkeli bir eda ile elinin tersiyle:
- Haydi! İstifa ettirdik seni! dedi.
- Ben dönüp, işimin başına geldim. Gece, mânâ âleminde orduların teftiş edildiğini gördüm. Rasûlullah Efendimiz (s.a.v.), Yıldız Sarayı'nın önünde duruyordu. Bütün Türk ordusunu teftiş ediyordu. Osmanlı

padişahlarının ileri gelenleri de orada idi. Abdülhamid Hân, edeple Fahr-i Kainat Efendimiz'in (s.a.v.) arkasında duruyordu.

- Derken, benim birliğim geldi. Başında kumandan olmadığı için darmadağınıktı. Efendimiz: "Nerede bunun kumandanı?" diye sordular. Abdülhamid Hân da: "Yâ Rasûlallah, çok ısrar etti. İstifa ettirdik." dedi.
- Senin istifa ettirdiğini, biz de istifa ettirdik! buyurdular.
- İşte ben o gün bugündür bunun hicranı ve pişmanlığı ile gözyaşı döküyor, kederleniyorum. Ben ağlamayayım da söyle kim ağlasın?

******

- Adıyamanlı merhum Mahmud Allahverdi anlatıyor:

- "Bir zamanlar ben de Sultan Abdülhamid aleyhtarı idim. Okulda anlatılanları gerçek sanıyor, aleyhinde bulunuyordum. Bir gün yine aleyhinde konuşurken, dükkânımdaki müşterinin biri bana çıkıştı:
- "Oğlum, sen imanlı insansın, sakın Abdülhamid aleyhinde konuşma. O büyük bir velî idi!"
- Ben buna kızarak karşılık verdim:
- "*Kim demiş velî diye? Memleketi bu hâle getiren o değil mi? Ben öyle rivayetlere kulak asmam. Herkes bir şey söylüyor, kimi velî diye rivayet ediyor, kimi de deli diye...*"
- Yaşlı zat elindeki bastonuyla beni dürttü, belli ki kızmıştı:

- “Bana bak, şimdi sana öyle bir hadise anlatacağım ki, bu ne bir rivayet, ne de bir söylenti. Bizzat yaşadığım, şahit olduğum, başımdan geçen bir olay bu!”
- Ben bu defa dikkat kesilmiştim. Çünkü işitme, söylenti falan değil, bizzat yaşadığı bir vak’ayı anlatacaktı. Nitekim başladı da anlatmaya:
- Ben, sekiz yaşına kadar dilsizdim. Konuşamıyor, el-kol işaretiyle maksadımı anlatmaya çalışıyordum. Babam buna çok üzülüyor, ne yapacağını bilemez halde bulunuyordu. Gitmedik hoca bırakmadı, ama hiçbiri de fayda etmedi. Bir gün yaşlı komşumuz geldi, dedi ki:
- Seni çok üzgün görüyorum, üzülmekte de haklısın. Bir baba için yavrusunun dilsiz olması kadar üzücü bir şey olamaz. Sana bir çare söyleyeceğim. Bunu mutlaka yap!

- Babam ümitle gözlerini açıp dinlemeye başladı:
- “Yarın şu yoldan Sultan Abdülhamid geçecek, oğlunu mutlaka karşısına çıkar ve ona dua ettir. Osmanlı sultanlarında yedi evliya derecesi vardır, ola ki şifa bula.”
- Bu tavsiye babamın aklına iyice yatmış olacak ki, beklenen saatte yol üzerine çıktık, ümitle beklemeye başladık. Az sonra yaylı araba göründü, ama bizim ona yaklaşmamız mümkün değildi. İzdiham çok fazlaydı; uzakta kalışımıza çok üzüldük.
- Fayton hizamıza gelince beklenmedik bir olay oldu. Ansızın durdu, içeriden başını uzatan Sultan Abdülhamid Han *rahmetullahi aleyh* bize doğru bakarak seslendi:

- “İhtiyar! Çocuğu getir, çocuğu!” Şaşırdık. Babam heyecanla elimden çekerek beni kalabalığın içinden arabanın yanına götürdü, elimden tutup yukarı çıkardılar. Sultan, yanaklarımı okşadı, bir şeyler okuyor gibiydi. Az sonra bana: “Beni tanıyor musun, ben kimim?” diye sordu.
- Benim dilim tutuktu, cevap vermem imkânsızdı. Dilsizdim. O anda bir şeyler hisseder gibi oldum. Birden dilim çözüldü, cevap verdim:
- “Sen bizim padişahımızsın!” Bunun üzerine babam, “Allah Allah!..” diye feryadı bastı. Beni aşağı indirdiler. Ondan sonra bülbül gibi konuşmaya devam ettim. Dilimin açılması onun duasıyla oldu.
- İşte evladım, bu hadise bir söylenti falan değil, hayatın içinde yaşanmış bir vak’adır. Sakın ola ki, Osmanlı sultanları aleyhine konuşmayasın. Onlarda gerçekten yedi evliya derecesi vardı. Dilimin açılmasına sebep onun duasıdır. Ona hep Yâsîn okumaktayım.”